

Közös dolgainkat rendezendő

A szabadkai Népszínház *Van valami bejelenténivalója?* című előadásáról

Végtelenül sajnálom, hogy nem jutottam el a *Van valami bejelenténivalója?* valódi ősbemutatójára, Kishegyesre, ahol – föltételezem – nem elsősorban a színházi elit, a bemutatókra járó értelmiség, hanem a falu kíváncsi népe, a szerző, Szerbhorváth György földijeit ülték be a több száz férőhelyes nézőterre – nem utolsósorban azért, mert a falunapi ünnepségnek köszönhetően *ingyért* volt.

Azoknak a színházba egyébként ritkán vagy egyáltalán nem járó kisembereknek a reakcióira lettem volna kíváncsi, akikhez társadalmi rétegződés tekintetében közelebb áll az a portás, akit Csernik Árpád alakít.

Vajon ők is ugyanúgy nevettek-e, mint mi, színházba járó értelmiségiek a szabadkai Népszínházban megtartott hivatalos bemutaton? Nevettek-e egyáltalán a poénokon, pontosabban a poénokon nevettek-e, vagy inkább csak kinevették a poénkodást? Netalán úgy érezték, gúnyt űznek belőlük a színpadon? Vagy nem is azonosultak a szövegelő portással, éppen ezért (nem is) tudták élvezni az előadást?

Erről a monodrámáról – vagy inkább a közelmúltba révedő stand-up comedyről – ugyanis talán ők formálhatnának leghitelesebben véleményt. A színikritikus ezúttal nem fogalmazhat meg a mezei nézőnél érvényesebb álláspontot.

Hogy miért? Először is azért, mert nem beszélhetünk tisztán színházi produkcióról. A monodráma elemei mellett az előadásban erőteljesen jelen vannak a stand-up comedyra hajazó megoldások. Leegyszerűsítve tehát: a szórakoztatás legalább olyan fontos célja lehetett az alkotóknak, mint az esztétikai élménynyújtás. Ez azt jelenti, hogy az értékelésnek egyaránt figyelembe kell vennie mindkét aspektust, márpedig a szórakoztatás milyenségének megítélése rendkívül szubjektív és szakmai felvérteztségtől független aktus.

Másodszor pedig azért nem lehet ezúttal a vajdasági magyar színikritikusnak a vajdasági magyar laikus nézőénél érvényesebb véleménye, mert a *Van valami bejelenténivalója?* paradigma. A vajdasági magyar közösség paradigmaticus epizódsorozata, amely mindnyájunkat felölel. Miként az a színpadon is elhangzik, arról szól, hogy „milyenek voltunk, milyenek vagyunk, vagy akár milyenek leszünk”. Az előadás olyan kulturális kódokkal, nyelvi elemekkel, a közösség kollektív tudatába beépült anekdotákkal és képzetekkel operál, amelyek identitásképző erővel bírnak. Geopolitikai meghatározottságán túl éppen ezek a momentumok teszik a vajdasági magyarságot. S ebbe a közösségbe éppúgy beletartoznak az alkalmazkodó portások, a megalkuvó vagy szembeszegülő kétkezi munkások, mint a befogadott és kirekesztett értelmiségiek, kritikusok.

Nem is ragadtatom magam ezúttal elemző bírálatra, mert igencsak mesterkéltnak lenne. Olyan, mint egy torz önelemzés. Remélem, ezt a feladatot majd elvégzik „kívülről” jövő kritikusok. Habár ők meg nem fogják a darabot úgy érteni, ahogy *kell*. Á, reménytelen az egész!

Vagy mégsem? Az Újvidéki Színház és a Kosztolányi Dezső Színház repertoárján is fut egy-egy monodráma: a *De ki viszi haza a biciklit?* Krizsán Szilvia előadásában és a *Béres Márta One-girl Show* Béres Márta főszereplésével. Mindkét előadást immár három éve játsszák, és mindkettő osztatlan sikert aratott mind laikus, mind szakmai körökben, itthon és külföldi vendégjátékok alkalmával egyaránt. Pedig mindkettő erősen vajdasági kötődésű, mégis rajonganak értük Magyarországon.

Ne igazuljunk tehát, hogy a mi ex-YU nosztalgiánkat, különutasságunkat – vagy nevezzük, aminek akarjuk – nem fogják érteni a „magyarok”. Lehet, hogy itt-ott nem tör ki majd a harsány nevetés, egy-egy gondolatmenet felett esetleg átsiklanak, lesz némi értelmezésbeli hangsúlyeltolódás, de azért Magyarországon is érteni és élvezni fogják, hiszen korántsem beszélhetünk hermetikus szövegről és előadásmódról, ami miatt csakis a nagybetűs Mi volna képes értelmezni és átélni ezt a monodramát.

A *De ki viszi haza a biciklit?* című darabot is jegyző Szerbhorváth szövege magával ragadóan sziporkázó, olyan, mint egy testre szabott öltöny. Sőt, nemcsak olyan, hanem egyenesen az: a szerző ugyanis kimondottan Csernik Árpádnak írta ezt a monodramát, aki amellet, hogy Hofi Géza hitelességével eljátszotta a reá szabott szerepeket, meg is rendezte az előadást. Míg azonban a Krizsán Szilviára szabott kosztümben (értsd: a *De ki viszi haza a biciklit?* című monodramában) egy ma is köztünk élő kisembert, takarítónőt látunk, addig itt egy többszerepes előadás tárul elénk, amelyben a második világháborút követő négy, mögöttünk hagyott kor-

szakba kapunk betekintést a szabadkai Ruff, később Pionir csokoládégyár egy-egy portásának szemüvegén keresztül.

A vajdasági magyar közösség történetének fontos állomásait veszi sorra a *Van valami bejelenteni valója?*, a máról azonban legfeljebb áttételesen vall. Ilyen értelemben nem is nevezhető stand-up comedynek, hiszen a stand-up egyik alapvonása éppen a jelenre történő reflektálás.

De jó is ez így. A jelenünk külön stand-up comedy monodrámáért kiált. Reméljük, Szerbhorváth meghallja ezt a kiáltást, és ír majd egy darabot mai, nemzetieskedő, humortalan és úrhatnám vajdasági magyar elitünkről, rögválóságunkról, amelyben megint a pártkönyvecske számít, ahol dívik a közéleti lakájszellem, és ahol megállíthatatlannak tűnik az elvándorlás.

Egy fantasztikus színész, Csernik Árpád már biztosan adott volna hozzá. Kérdés csak az, hol lehetne bemutatni egy ilyen darabot, ki adna rá pénzt, és ki merésznélé megnézni.

